

Olimpiyatlar ve Etik 8

Ali Soyer¹

Zülbiye Kaçay²

Özet

Sporun temeli antik dönemlere kadar dayanmaktadır. Avlanmak, yabani hayvanlardan korunmak gibi ihtiyaçlardan kaynaklı olarak çeşitli spor dallarının temelinin atıldığı ifade edilebilir. Olimpiyatların temeli ise, ilk olarak Yunanistan'ın Olimpia bölgesinde tanrılar tanrısı Zeus adına yapılan dinsel törenlere dahil edilen toprak saha koşularının yapılmasına dayanmaktadır. Yunan site devletleri arasındaki savaşları kısa süreliğine de olsa sonlandıran bu şenlikler giderek büyüyerek yarış ve rekabetin üst düzeyde yaşandığı çok büyük etkinlikler haline gelmiştir. Olimpiyatlar bir spor etkinliği olmanın ötesinde sosyal, ahlaki, etik, kültürel ve diplomatik platform olarak da görülmeye başlanmıştır. Bununla birlikte oyunlar amacından uzaklaşmış, kazanma hırsı ile yapılan şike olayları ve Roma'nın işgali ile oyunlara dahil edilen Gladyatör dövüşleri ve sonunda ise Hristiyanlığın kabulü ile oyunların varlığına son verilmiştir. Modern Olimpiyatlar, Baron Pierre de Coubertin tarafından tekrar canlandırılmış ve Antik Olimpiyatlarda olduğu gibi temel amaç eşit şartlarda yarışmak ve bir üstünlük elde ederken etik kuralların ön planda tutulmasıdır. Etik, kişinin bulunduğu işte, kurumda veya ortamda yapması veya yapmaması gereken davranışlar olarak ifade edilmektedir. Sporda ve olimpiyatlarda etik ise, yaptığı branşın gerekliliklerini yerine getirirken kurallar dahilinde adil olanı yapmak anlamına gelmektedir. Çalışmanın amacı, bazı olimpiyatlarda meydana gelen bazı etik dışı davranışların irdelenerek çeşitli önerilerde bulunmaktır.

1 Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Spor Bilimleri Fakültesi
ORCID: 0009-0007-9003-8721, soyerralii@gmail.com

2 Doç. Dr., Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Spor Bilimleri Fakültesi
ORCID: 0000-0002-9794-0888, zzkacay@gmail.com

Giriş

Sportif etkinliklerin tarihi antik döneme kadar uzanmaktadır ve insanlar her zaman spora önem vermiştir. Spor, insanların fiziksel ve psikolojik sağlığına katkı sağlamasının yanı sıra, toplumları birleştirici bir unsur olarak da rol oynamıştır (Kaçay ve Soyer, 2020). Bu nedenle, spor ve Olimpiyat Oyunları barış ve hoşgörü gibi değerlerin yanı sıra, kültürler ve ülkeler arasında bir bağlantı kurma yolu olarak da değerlendirilmektedir (Nıfırat, 2020). Olimpiyatlar dünyanın en büyük ve en popüler spor organizasyonlarından biridir. Ancak Olimpiyatların misyonu, sadece sporcuları bir araya getirmek değil, aynı zamanda kültürler arasında hoşgörü, barış ve anlayışın geliştirilmesini teşvik etmek, sporun gücünü kullanarak dünya genelindeki insanların hayatlarını olumlu yönde etkilemek gibi amaçlar da taşımaktadır. Bu nedenle, Olimpiyatlar sadece bir spor etkinliği olmanın ötesinde sosyal, ahlaki, etik, kültürel ve diplomatik platform olarak da görülmektedir (Kasman & Kasman, 2004).

Etik; ahlaki olarak var olanın temellerini ve özünü araştıran, insanın bireysel ve toplumsal hayattaki ahlaki davranışlarını inceleyen bir felsefe dalıdır (Akarsu, 1984). Bu da, insanların karşılıklı kurduğu toplumsal ve bireysel ilişkilerin temelinde yer alan kuralları ve değerleri (iyi-kötü, doğru-yanlış olarak) ahlaki açıdan inceleyen bir perspektife işaret etmektedir (Kirel, 2000).

Etik ve ahlaki prensipler, spor alanında da önemli bir rol oynamaktadır. Spor, sadece fiziksel başarıları değil, aynı zamanda etik normlara uygun davranışları da teşvik eden bir ortamdır. Spor etiği, fair play anlayışını destekleyerek, sporcular arasında adil rekabeti özendirilmektedir. Sporun ahlaki boyutu, eylemlerin sadece başarı odaklı değil, aynı zamanda etik değerlere uygun olmasını vurgular. Bu bakımdan araştırmamızın amacı, birkaç olimpiyat özelinde sporda etik kavramının incelenmesi ve sonucunda çeşitli önerilerde bulunmaktır.

Antik Olimpiyatların Başlangıcı

Olimpiyatlar, tarihi ve kültürel bir değere sahiptir ve her seferinde daha büyük bir spor şöleni organizasyonu haline getirilerek dünya çapında milyarlarca insan tarafından izlenmektedir (Ward, 2013). MÖ 776'dan MS 393 tarihine kadar olan zamanda Yunanistan'da yapılmış spor etkinlikleri, eldeki veriler incelendiğinde tarihte ilk kez düzenlendiği bilinen etkinliklerdir ve eski Olimpiyatlar olarak adlandırılmaktadır (Asunakutlu & Safran, 2004). Olimpiyat oyunları, günümüzde dünyanın en büyük sportif etkinlikleri olarak kabul edilmekte ve insanlar tarafından büyük ilgi görmektedir.

Antik Olimpiyatların tarihinin MÖ XIV. yüzyıla kadar uzandığına dair kesin bir kanıt bulunmamakla birlikte, oyunların MÖ 776 yılından itibaren düzenli olarak her dört yılda bir yapıldığı ve 12. yüzyıla kadar kesintisiz devam ettiği bilinmektedir. Oyunların ilk başladığı yer ise Yunanistan'ın Olympia yöresidir (Çon, Yetim, Ağaoğlu & Taşmektepli, 1997). Antik Olimpiyatların kökenleri tam olarak bilinmese de, bir süre Yunan yarımadasının, daha sonraları da Yunanistan'ı ele geçiren Romalılar yoluyla tüm Roma İmparatorluğu'nun katılması ile devam etmiştir. Oyunların, tanrılara veya yerel bir kahramana adanmış bir tören niteliğinde olduğu tahmin edilmektedir ve ilkel de olsa dinî bir kaynağa sahip olduğu düşünülmektedir (Reisenger, 1994). MÖ 776 yılında yapılan I. Olimpiyat Oyunları'nda yer alan Stadion yarışması, 192.27 metrelik mesafede koşulan bir ayak yarıştı ve galibi Coroebus, Olimpiyatlarda ilk şampiyon olarak kaydedilmiştir (Çımat & Bahar, 2003). Olimpiyat oyunlarının başlangıcında sadece Stadion yarışı bulunuyor ve kazanan atletin adı, oyunların adı olarak anılıyordu. Ancak zamanla, yarışma sayısı artırılarak ve bugünkü modern olimpiyat oyunlarına benzer bir çok spor dalı eklenmiştir. Program da bir günden beş güne kadar uzatılmıştır (Özbaydar, 1983). XIV. Olimpiyatların ardından, stadion yarışına ek olarak diaulos adı verilen bir yarış eklenmiştir. Daha sonra mesafe koşuları, güreş, boks, pentatlon ve zırhlı koşular gibi yarışmalar da programa dahil edilmiştir. Ayrıca atlı arabaların yarıştığı yarışmalara da yer verilmiştir (Karaküçük, 1989; Nalçakan, 2009).

İlk 600 yıl boyunca Olimpiyat Oyunları'na sadece Yunan kökenli erkekler katılabiliyor ve kölelerin katılımına izin verilmiyordu. Katılımcıların ayrıca belirli bir sosyal statüye ve aile geçmişine sahip olmaları gerekiyordu. Bu koşulların amacı, yarışmaların bir yüksek kültür ifadesi olarak kabul edilmesi ve yüksek bir ahlaki standardın korunmasıydı (Ren, 2009). M.Ö. 146 yılında Roma İmparatorluğu'nun Yunanistan'ı ele geçirmesiyle birlikte, imparatorluk sınırları içerisinde yaşamakta olan herkes Olimpiyatlara katılma hakkı elde etmiştir. Bu değişiklikle birlikte oyunların katılımcıları ve hayranları arasında farklı kültürler ve milletler bir araya gelmiştir. Ayrıca, zamanla Küçük Asya gibi farklı bölgelerden gelen yarışmacılar da Olimpiyat şampiyonları arasına katılmıştır (Ward, 2013). Antik Olimpiyatlarda kadınlar, sporcu olarak yarışmaların dışında tutulmuştur. Ancak, zamanla Olimpiyatlar dışında Tanrıça Hera adına düzenlenen yarışmalar gibi farklı organizasyonlar kadın sporculara da imkan tanımıştır (Büyüköztürk, 2017).

Olimpiyat Oyunları arasındaki dört yıllık süreye "Olimpiad" denilirdi ve bu süre boyunca hakemler tüm yetkiyi elinde bulundururdu. Oyunlara kabul edilen sporcuların isimleri ve katılacakları spor dallarının listesi, herkesin görebileceği bir yere asılır ve oyunlar sona erece kadar orada

kalırdı. Katılacak atletler, Olimpiyat kurallarına uymaları için yemin ederler. Bu yemin, sporcuların dürüstlük, saygı ve fair-play ilkelerine uymalarını taahhüt etmelerini sağlardı. Olimpiyat oyunları, sadece sporcuların fiziksel kabiliyetlerini değil, aynı zamanda karakterlerini ve değerlerini de sergilemek için bir fırsat olarak görülmekteydi. Bu nedenle, sporcuların adlarının ve katılacakları spor dallarının açıkça listelenmesi, oyunların şeffaflığı ve adil bir şekilde yürütülmesi açısından önem arz etmekteydi (Koryürek, 2003).

Antik Yunan döneminde Olimpiyatlar, büyük bir heyecana ve meraka neden olmuştur. M.S. 4. yüzyılda, Olimpiyatlar her gün 40 binden fazla seyirciyi çeken ve barbekü partileri, sokak satışları ile büyük bir etkinlik haline gelmiştir. Ancak Roma İmparatoru I. Teodosius, MS 391 yılında Pagan uygulamaları gerekçe göstererek Olimpiyatları yasaklamış ve Ortaçağ boyunca unutulmaya terk edilmiştir. Batı, Rönesans dönemine kadar oyunlar ve kutsal mekanlar hakkında neredeyse hiçbir bilgiye sahip olunamamıştır. Ancak Rönesans hümanistlerinin Antik Çağ'a ait değerleri ve insan idealini anlamaya çalışmaları sonucunda, Antik kaynaklara olan ilgi artmıştır. Bu bağlamda, Antik ve Modern Olimpiyatlar arasında bir bağ kurulmuş ve sonunda oyunların yeniden başlamasını sağlayacak dinamiklerin gelişmesine olanak tanıyacak gelişmeler yaşanmıştır (Yıldırım, 2014). 1800'lü yılların ortalarında olimpiyatların enerjisi o kadar güçlü bir hal almıştır ki, büyük savaşlardan önce ortaya çıkan bir millet olma bilinciyle yeniden canlanmıştır (URL-1).

Modern Olimpiyatların Başlaması

Baron Pierre de Coubertin tarafından öncülüğü yapılarak 1896 yılında düzenlenen Modern Olimpiyat Oyunları, bugün evrensel ve devamlılığı olan bir spor etkinliği olarak 106 yaşındadır. Ancak, Modern Olimpiyat Oyunları öncesinde de benzer organizasyonlar düzenlenmiştir. Bunlardan bazıları, 1850 yılında İngiltere'de düzenlenen Much Wenlock Olimpiyat Oyunları, 1859 yılında Yunanistan'da düzenlenen Zappas Oyunları ve 17. yüzyılda İngiltere'de düzenlenen Costwold Olimpiyatlarıdır. Yunanistan, 1830 yılında Osmanlı İmparatorluğu'ndan ayrıldıktan sonra, 1937 yılında atletik olayların endüstriyel sergilerin bir parçası olarak yasal statü kazandığı bir kraliyet fermanı yayınlamıştır. Zappas Oyunları, Evangelos Zappas'ın mali desteği ile gerçekleştirilmiş ve koşu, disk, cirit, tırmanma ve güreş gibi çeşitli sporların yer aldığı organizasyonlar düzenlenmiştir. Costwold Olimpiyatları ise, İngiliz Avukat Robert Dover tarafından, Kral I. James'in izniyle düzenlenmiştir. Karşılaşmalarda at yarışları, köpek ve tazılarla avcılık, koşu, atlama, cirit ve çekkiç atma, sopa ve çomak ile eskrim, güreş ve incik tekmeleme gibi çeşitli spor etkinlikleri yer almıştır. Karşılaşmaların büyük bir bölümü

herkesin katılımına açıkken, şampiyonlara sarı kurdeleler takılmıştır. Ayrıca dans, şarkı ve tiyatro gibi etkinlikler de yapılmıştır. Dover ve oyunları için 1636 yılında bir antoloji basılmıştır ve iç savaş dönemi ve Dover'ın ölümü dışında düzenli olarak her yıl yapılmıştır. Daha sonra, modern olimpiyatlara olan ilgi, Robert Dover Oyunları Derneği'nin 1965 yılında kurulmasına yol açmıştır (URL-2).

Modern Olimpiyat Oyunları'nın ortaya çıkışı, tarihsel bir arka plana sahiptir. Antik Olimpiyatlar, İÖ 8. yüzyılda Yunanistan'da başlamış ve İS 4. yüzyılda Roma İmparatorluğu'nun yıkılması ile sona ermiştir. 19. yüzyılda, bazı Avrupa ülkelerinde, Antik Yunanistan kültürüne ilgi artmış ve bu kültürün canlandırılması amacıyla çeşitli spor etkinlikleri düzenlenmiştir. 1770'te Paris'teki Champs de Mars'ta, 1779'da Almanya'da Wörlitz-Dessau'de, 1830'da Polonya'da Posnan'da Grand Duchy'de, 1834 ve 1836'da İsveç'teki Ramlösa'da, 1844'te Montreal'de, 1853'te New York'taki Franconi Hipodromunda ve 1893'te San Francisco'da oyunlar düzenlenmiştir. Ancak bu etkinliklerin hiçbiri, modern Olimpiyatların tam anlamıyla canlandırılmasına yol açamamıştır. Modern Olimpiyat Oyunları'nın gerçek meşalesi, Baron Pierre de Coubertin tarafından yakılmıştır. Coubertin, 19. yüzyılın sonlarında, dünya barışını ve kardeşliği teşvik etmek için bir spor etkinliği düzenlenmesi gerektiğine inanıyordu. Yunan olimpiyatlarının hâkim olduğu düşünceyi modern çağa uyarlamak istemiştir. Antik Olimpiyatlar'da tek amaç kazanmak iken, modern Olimpiyatların amacı katılmaktır. Antik Olimpiyatlar dini bir kökene sahipken, modern Olimpiyatlar laik bir nitelikte oluşturulmuştur. Antik Olimpiyatlar, yalnızca özgür Yunanlıların katılabileceği ırkçı bir yapıya sahip iken, modern Olimpiyatlar, uluslararası bir nitelik kazanmış ve dil, din, renk ve ırk ayrımı ortadan kaldırılmıştır. Antik Olimpiyatlar sadece erkeklerin katılabildiği bir etkinlik iken, modern Olimpiyatlar kadınların da katılabilmesi için açılmıştır. Antik Olimpiyatlar sadece tek bir yerde, dört yılda bir düzenlenirken, modern Olimpiyatlar dört yılda bir dünya genelinde farklı ülkelerde gerçekleştirilmektedir. Modern Olimpiyatlar, Atina'da 1896 yılında başlatılmış ve bu karar 23 Haziran 1894'te Paris Kongresi'nde alınmıştır (Atabeyoğlu, TMOK BBM. No:1, 1997).

Modern Olimpiyat Oyunlarında Yapı

Eski dönemlerdeki spor faaliyetleri, toplumsal gerginlikten ve dönemde yaşanan olağan dışı durumlardan bir nevi soyutlanmak, ülkelerin birbirleri ile olan dostluklarını pekiştirmek için yapıldı. Günümüzde de bu amacın yanı sıra, farklı nedenlerle spor faaliyetleri yapılmaktadır. Her sporunun spor yapmasının ve Olimpiyatlara katılmasının farklı farklı nedenleri

bulunmaktadır. Bazıları meslek olarak spor yaparken, bazıları kendi ülkelerinin milli duygularını tatmin etmek için spor yaparlar. Bazıları ise kendi popülerliklerini arttırmak için spor yaparlar. Modern Olimpiyatlar, Antik Olimpiyatlar'dan biraz farklılık göstermektedir. Antik oyunlarda kadınlar, sahaya seyirci olarak bile giremezlerdi. Jimnastik ve spor, erkeklere ait bir eğitim aracı olduğu için yabancılar ve köleler oyunlara alınmazdı. Ancak günümüzde, kadınların da spor yapmaları teşvik edilmektedir ve Olimpiyat oyunlarında kadınlar da yer almaktadır. Ayrıca, Olimpiyat oyunları artık sadece dostluk ve pekiştirme amacı taşımamaktadır. Özellikle son yıllarda, ülkeler arasındaki siyasi ve ekonomik ilişkilerin de etkilendiği bazı sorunlar yaşanmıştır. Ancak yine de Olimpiyat oyunları, sporun gücünü ve birleştirici etkisini vurgulamaya devam etmektedir (Şentürk & Özdilek 2007; akt; Özbeyve Güzel, 2011).

“Spor yoluyla, fiziksel ve ruhsal gelişimini tamamlamış, kişisel olarak mükemmelleşmiş insanı yetiştirmeyi hedefleyen ‘olimpik ideal’; mükemmel insanın yetiştirilmesinin aracı olan sporu, küresel düzeyde yaygınlaştırmakla yükümlü ‘olimpik hareket’; ve spor yoluyla mükemmelleşmiş sporcuların performanslarını sergiledikleri ve ‘rol-model’ olarak insanlığa sundukları ‘olimpiyat oyunları’, bu önemli değerleri ve hedefleri yaşatan, destekleyen ve gelecek nesillere aktaran bir mirası etik bir anlayışla temsil eder” (Yıldıran, 2014) düşüncesinden yola çıkarak sporda etik kavramı ve Olimpiyatlardaki etik davranışların incelenmesi, genelde sporun ve özelde ise Olimpiyatların sürdürülebilirliği açısından önem arz etmektedir.

Etik Kavramı

Türk Dil Kurumu'na göre etik sözcüğü, farklı meslek dalları arasında kişilerin yapması ve yapmaması gereken davranışları ifade etmektedir (TDK, 2015). Yunanca “ethos” kelimesinden türetilen etik, insanların yaşamlarını sürdürdükleri yer ile alışkanlık, görenek, gelenek ve bir bireyin yaratılış öz nitelikleri gibi anlamlar taşımaktadır (Bozkurt, 2000). Etik; alışkanlık, töre, görenek anlamında kullanılmasının yanı sıra, genel olarak doğru-yanlış eylemleri tanımlayan prensipler veya kurallarla da ilişkilidir (Robbins & DeCenzo, 2007).

Etiğin amacı, bireylerin yaptığı işlerin ve yapıma şekillerinin doğruluk payını araştırmaktır (Pisarenko & Pisarenko, 1973). Bu çerçevede etik, ahlaki davranışların hangi ölçüde yanlış ya da doğru olduğunu belirleyerek, tartışma ve değerlendirme sürecine katkıda bulunur (Yüce, 2007). Etiğin yaptırımı kişinin kendi vicdanıdır ve vicdanını dinleyen bir kişi, toplumsal ve bireysel ilişkilerinde dengeyi büyük oranda yakalamış olur (Mocan, 2002). Bu

nedenle etik, insan ilişkilerinde nasıl davranılması gerektiğini ve bu ilişkilere nasıl yön verilmesi gerektiğini gösteren bir rehber olarak değerlendirilebilir (Çıtak & Derya Gaşkan, 2020).

Günlük yaşamda “etik” ve “ahlak” terimleri sıklıkla birbirinin yerine kullanılsa da, akademik literatürde bu iki kavram arasında farklılıklar olduğu vurgulanmaktadır (Kayabaşı & Tekiner, 2017; Coşkun & Çelikten, 2020). Ahlak ve etik arasındaki temel ayrım, etiğin ahlaka objektif bir bakış sunan bir felsefi disiplin olmasıdır. Ahlak, iyinin ve kötünün ne olduğuna dair ortak inanç ve değerleri belirlerken, etik ise eylem ve değerlerin özünde doğru ile yanlış seçme sürecini düzenler (Baudot, 2002). Ahlak, sosyal hayatta değişen, gelişen soyut ve karmaşık bir yapıyı içerirken; etik, açık ve somut kuralları içeren ahlaki bir yapıyı ifade etmektedir (Nuttall, 1997).

Bu etik ve ahlaki prensipler, spor alanında da önemli bir rol oynamaktadır. Spor, sadece fiziksel başarıları değil, aynı zamanda etik normlara uygun davranışları teşvik eden bir ortamdır. Spor etiği, fair play anlayışını destekleyerek, sporcular arasında adil rekabeti özendirir. Sporun ahlaki boyutu, eylemlerin sadece başarı odaklı değil, aynı zamanda etik değerlere uygun olmasını vurgular.

Sporda Etik

Spor; bireylerin fiziksel, zihinsel, duygusal ve sosyal yönden gelişimlerine katkı sağlayan, bilgi, beceri ve liderlik yeteneklerini geliştiren bir araç olarak değerlendirilmektedir. Spor, insanların kendi kendilerini disipline etmelerine, psikolojik ve fizyolojik sorunlarla başa çıkmalarına, empati kurmalarına etik ve dürüst oyun gibi olguları kavramalarına yardımcı olmaktadır (Sunay & Saracaloğlu, 2003).

Spor etiği genel anlamda sporun taraflarının (sporcu, antrenör, hakem, seyirci vb.) dürüstlük, adalet, açıklık, tarafsızlık ve saygı gibi evrensel değerlere uygun olarak görev ve sorumluluklarını yerine getirmesiyle ilgilidir. Bu etik davranışların kazandırılmasında rol oynayan spor eğitimcileri, meslek etiği kapsamında ilkelere bağlı kalma sorumluluğuna sahiptir (Tuncel & Büyüköztürk, 2009).

Bu bağlamda spor etkinliklerinde sporcu, antrenör, hakem ve seyirci gibi tüm paydaşların sergilediği etik davranışlar, spor camiasındaki düzeni, saygıyı, erdemi ve dürüstlüğü olumlu yönde etkiler. Sporun toplumsal karakterinin korunmaması, sportif faaliyetlere zarar verir ve ahlaki sorunlara neden olabilir.

Sporun ahlaki boyutunda yaşanan sorunlar öncelikle sporcu, antrenör, yönetici ve taraftar gibi aktörler tarafından deneyimlenir ve yaşatılır. Sporunun belirlenmiş kurallara uyması, spor ahlakının normatif yönünü oluşturur. Ancak daha da önemlisi, bu normatif spor ahlakını içeren olgunun, temel toplumsal değerlerin ihlali olmasıdır. Spora yüklenen misyonun değişmesi ve sporun değerlerinin toplumla uyumlu olmaması, spor ahlakındaki sorunları artırmaktadır (Şahin, 2015).

Aynı zamanda, spor medyasında ulusal ve uluslararası düzeyde bazı olumsuz etik ihlallerin gözlemlendiği görülmektedir. Bu etik ihlaller, basının güvenilirliğini sadece zedelemeye kalmaz, aynı zamanda spora da zarar verir. Bu tür olumsuz davranışlar, ister ulusal bir şampiyonada isterse devasa bir spor organizasyonu olan olimpiyatlarda olsun, sporun en önemli unsuru olan birleştirici güce, etik ilkelerine, ahlaka ve diğer temel unsurlara zarar vererek, spora da olumsuz etkiler bırakmaktadır (Uzun, 2004).

Olimpiyatlarda Etik

Olimpiyat Oyunları'nın temel özellikleri arasında amatörlük, barış, dostluk, katılım ve kazanma isteği yer almaktadır (Seçilmiş, 2004). Yıldırım (2014)'a göre, Olimpizm kavramı üç temel unsurdan oluşmaktadır. Bunlar; sportif etkinliklerin yüksek performanslı bir şekilde gerçekleştirilmesi, "ideal insan"ın oluşturulması için sporun sosyal ve eğitimsel bir araç olarak kullanılması, ve barışın teşvik edilmesi amacıyla dünya gençliğinin bir araya getirilmesidir. Bu kavram bir spor etkinliği olarak değil, aynı zamanda etik ve ahlaki bir yaşam felsefesi olarak da değerlendirilmektedir (Yıldırım, 2014).

Etığın bu önemi, tarih boyunca yaşanmış bazı olimpiyatların değerlendirilmesiyle daha da belirgin şekilde ifade edilebilir. Bu kapsamda propaganda, ırkçılık ve terör olayları gölgesinde kalmış olan 1936 Berlin, 1968 Meksika ve 1972 Münih Olimpiyatları gibi organizasyonlar, etik sorumlulukların daha iyi anlaşılması ve uygulanması için önemli örnekler sunmaktadır (Seçilmiş, 2004).

1936 BERLİN

1936 Berlin Olimpiyat Oyunları, Nazi yönetimi Almanya'nın oyunları propaganda ve siyasi çıkarlar doğrultusunda kullanımına örnektir (URL-5). Hitler'in yönetimde başa gelmesi ve Nazi ideolojisinin yükselmesiyle birlikte, oyunlar Hitler yönetimindeki Nazi rejiminde bir propaganda aracı haline gelmiştir. Olimpiyat oyunlarının Almanya'da düzenlenecek olması ile bu rejimin diğer Dünya devletleri tarafından uluslararası alanda onay alması ve Nazi Almanya'sının ve Alman ırkının üstünlüğünün

vurgulanması amaçlanmıştır. Bu dönem içerisinde, Alman heykeltıraşlar ve sanatçılar tarafından, alman atletleri temsilen güçlü kaslara ve Aryan yüz özelliklerinesahip eserler yapılmıştır. Aynıyeten sporu ulusal onurun bir parçası olarak gören Nazi rejimiminin ve Alman halkının ruhsal ve bedensel bütünlük konusunda motivasyonunu artırmıştır (Hekimler, 2013). Fakat, Olimpiyat oyunları sırasında Nazi ayrımcılığı ve ırkçılığı kendini göstermeye başlamıştır. Rejim, azınlık Yahudi ve Roman gurupları spordan uzaklaştırdığı gibi bu guruplara eşit fırsatlarda sunmamıştır. Ayrıca oyunların açılış töreni esnasında Nazi yönetici Hitler'in Jesse Owens'ı kabul etmeyerek Owens'ın zaferler elde etmesine rağmen ırkçılığın gözler önüne serilmesi, oyunların ırkçı ve siyasi bir şekilde sahne haline bürünmesine neden olmuştur (Gellner, 2008; Koryürek, 1996).

1968 MEKSİKA

1968 Meksika Olimpiyatları, olimpiyat tarihindeki önemli protestolardan birine sahne olmuştur. Amerika Birleşik Devletleri'ndeki ırkçılık ve polis şiddeti gölgesinde başlayan oyunlar, altın ve bronz madalya kazanan 200 metre koşucuları Tommie Smith ve John Carlos'un protesto eylemiyle damgalanmıştır. Kürsüde siyah eldiven takarak başlarını eğen ve "black power selamı" veren bu iki atlet, insan haklarına ve eşitliğe olan inançlarını dünyaya duyurmuşlardır. Avustralyalı atlet Peter Norman da onlara destek vermiş ve insan hakları için bir simge olarak eyleme katılmıştır. Ancak, bu cesur eylem Amerika Birleşik Devletleri ve Uluslararası Olimpiyat Komitesi tarafından sert bir şekilde eleştiriye maruz kalmıştır. Smith ve Carlos, Olimpiyat tüzüğünü ihlal ettikleri gerekçesiyle takımdan uzaklaştırılmışlar ancak, bu hareketin ardından üç siyahi atlet, sürgün edilen takım arkadaşlarına destek vermek için madalya töreninde siyah berelerini havaya kaldırmışlardır. Smith, Carlos ve Norman'ın kariyerlerini riske atarak insanlık ve eşitlik mücadelesinde unutulmaz bir rol oynadıkları görülmektedir (URL-3).

1972 MÜNİH

1972 Münih Yaz Olimpiyatları, Nazi rejiminin sona ermesinin ardından düzenlenen ilk olimpiyat olması sebebiyle büyük bir heyecanla bekleniyordu. Ancak, 1936 Berlin Olimpiyatları'nın Adolf Hitler'in propaganda aracına dönüşmesi ve ırkçılık ile Yahudi karşıtlığının ön plana çıkmasıyla oluşan endişeler hala akıllardaydı. Münih Olimpiyatları, Batı Almanya'nın dünyaya dostça bir yüz göstereceği, barışın kutlanacağı bir etkinlik olarak planlanmış ve 26 Ağustos'ta başlamıştır. Ancak, 5 Eylül'de olimpiyat tarihine kanlı bir sayfa olarak geçen bir olay yaşanmıştır. Filistin Kurtuluş Örgütü'nden ayrılan Kara Eylül adlı örgütün sekiz silahlı militanı, Münih'teki olimpiyat

köyüne baskın düzenleyerek İsrail takımının kaldığı bölümü basmış, maskeli saldırganlar, İsraili iki sporcu Josef Romano ve Moshe Weinberg'i silahla öldürerek dokuz kişiyi rehin almıştır. Almanya İçişleri Bakanı Hans-Dietrich Genscher'in yapılan pazarlık sonucu teröristlerin taleplerini kabul etmesine rağmen, kurtarma operasyonu ciddi hatalarla sonuçlanmış ve rehinelere tamamı hayatını kaybetmiştir (URL-4).

TARTIŞMA VE SONUÇ

1936 Berlin, 1968 Meksika ve 1972 Münih Olimpiyat Oyunları Olimpizim ve spor etiği açısından çeşitli açılardan olumsuz olayların sahnede olduğu oyunlar olarak tarihe geçmiştir.

1936 Berlin Olimpiyat Oyunları, Nazi yönetimindeki Almanya'da gerçekleşmiş ve Nazi ideolojisinin aracı olarak kullanılmıştır. Olimpiyat oyunlarında Nazi otoritesinin ve Alman ırkının üstünlüğünün vurgulanması, sporun uluslararası eşitlik ve barış mesajına açıkça bir rest çekme, meydan okumaydı. Ayrıca, Roman ve Yahudi vb sayıca az olan gurupların spordan dışlanması ve ötekileştirmeye maruz bırakılması, spor ahlakı açısından asla kabul edilemez bir durumdu. Sporun, bütüm insanlar için eşit ve adaleti teşvik eden temel ilkelerine aykırı bir davranıştı.

1968 Meksika oyunları, sporcuların insan haklarına olan inanmışlıkları gün yüzüne çıkardıkları bir platform olmuştur. Lakin, Tommie Smith ve John Carlos'un siyasi gösterileri, IOC kurallarını ihlal etmeleri nedeniyle cezalandırılmıştır. Ancak, sporculara karşı yapılan bu eylem onların siyasi görüşlerini ifade edebilme özgürlüklerini kısıtlayıcı bir uygunsuzluk olarak değerlendirilebilir. Spor etiği, Sporcuların toplumlumsal değişim, ırçılık ve insan haklarına olan inançları ve evrensel barış ve eşitlik için kendilerini ifade etmelerini ve seslerini yükseltmelerini teşvik etmelidir

1972 Münih oyunları, barış ve uluslararası pozitif etkileşim için yapılan sporun terör eylemlerinin hedefi haline geldiği trajik bir olayla sonuçlanmıştır. Filistinli oldukları tespit edilen silahlı militanların yapmış olduğu saldırı, sporun evrensel dostluk ve barış mesajını ciddi bir şekilde zedelemiştir. Spor etiği açısından skandal yaratan bu olay, toplumsal ve siyasi gerilimlerin spor camiasında olmaması gerektiğini ve olimpiyat oyunları gibi evrensel etkinliklerin insanlık değerlerine ve spor etiğine saygıyı teşvik etmesi gerektiğini dünyaya göstermiştir.

Olimpiyat hareketi, kökeni Antik Yunan'a dayanan ve zamanla dünya çapında yayılan, sadece sporun değil aynı zamanda etik değerlerin de önemli bir simgesidir. Antik Olimpiyatlar, sadece spor müsabakaları değil, aynı zamanda barışın, toplumsal birliğin ve insanın en yüce değerlerinin kutlandığı

bir platformdu. Sporcular, sadece fiziksel yeteneklerini sergilemekle kalmaz, aynı zamanda adil rekabetin ve etik değerlerin temsilcisi olarak öne çıkarlardı. Bu bağlamda antik olimpiyatların amacından uzaklaşarak kapanma dönemine doğru gitmesindeki en büyük etmenlerden biri etik dışı davranışların sergilenmeye başlamasıdır denilebilir. Örneğin, antik olimpiyatların başlangıcında bir sporcu kendi başarısına odaklanırken, aynı zamanda rakiplerine ve onların haklarına da saygı göstererek, belirlenen kurallara riayet eder böylece onurlu bir mücadele verirdi.

Modern Olimpiyat hareketi, 1896'da Pierre de Coubertin'in liderliğinde yeniden canlandırılmıştır ve uluslararası barış ve kardeşlik ideallerine dayanmaktadır. Günümüzde, Olimpiyat Oyunları, sporcular arasında dostluk ve kardeşliğin yanı sıra adil rekabetin de vurgulandığı bir etkinlik olarak kabul edilmektedir. Ancak, bazen etik olmayan davranışlar ve skandallar da yaşanmıştır. Örneğin, 1936 Berlin oyunlarındaki Nazi rejimi skandalları, 1968 Meksika oyunlarındaki görüşlerini özgürce dile getirmelerine karşılık atletlerin ceza almaları ve 1972 Münih oyunlarındaki terror olayları, sporun ruhuna ve olimpiizm ilkeleri olan barışsever bir dünya, toplumların barış için bir araya gelmesi, gençliğin karşılıklı anlayış ve dostluk ruhuna, barış sever bir dünya hedefine, modern olimpiyatların kurucusu olan Baron Pierre de Coubertin'in amaçladığı toplumsal gücün ve gençliğin savaş alanların da yok olmasından ziyade düzenli olarak milletlerin dostçarekabet için bir araya geldiği oyunlarda dürüst, ahlaki ve eşitlik çervesi içerisinde oyunlarda gösterilmesi ideasına zarar vermiştir. Olimpiyat idealleriyle çelişen bu etik dışı ve sporun güvenilirliğini sarsan davranışların sporu lekelediği yetmezmiş gibi gençliğide olumsuz etkilemektedir.

Bununla birlikte, Olimpiyat hareketi hala insanlık için önemli bir araç olmaya devam etmektedir. Spor, insanları bir araya getirme, farklı kültürleri kutlama ve gençleri cesaretlendirme konusunda güçlü bir potansiyele sahiptir. Olimpiyatlar, sadece spor müsabakaları değil, aynı zamanda dünya barışı ve toplumsal adalet için bir platformdur. Bu nedenle, Olimpiyat hareketinin geleceğini güvence altına almak için, sporcuların etik değerlere bağlılığı ve toplumsal sorumlulukları ön planda tutulmalıdır. Ayrıca, Olimpiyatların sadece sporun değil, aynı zamanda insanlığın birliği ve dayanışması için bir fırsat olduğu gerçeği göz önünde bulundurulmalıdır. Her bir Olimpiyat ev sahibi şehir, bu değerleri kutlama ve yayma fırsatını değerlendirmelidir. Bununla birlikte, bu hedeflere ulaşmak için, spor yöneticileri ve organizatörlerinin adil rekabetin ve etik değerlerin korunması adına daha etkili önlemler alması gerekmektedir. Bu sayede, Olimpiyatlar insanlık için bir ilham kaynağı olmaya devam edebilir ve dünya çapında barış ve toplumsal uyumun simgesi olabilir.

Sonuç olarak, Olimpiyat hareketi Antik Olimpiyatlardan bu yana insanlık için sadece bir spor etkinliği değil, aynı zamanda birleştirici bir güç olmuştur. Spor, insanları bir araya getirme, farklı kültürleri kutlama ve gençleri cesaretlendirme açısından önemli bir rol oynar. Olimpiyat Oyunları, bu değerleri kutlama ve yayma fırsatı sunar. Ancak, bu değerlerin gerçekleştirilmesi ve sürdürülmesi için sürekli çaba gösterilmesi gerekmektedir. Sporcular, spor yöneticileri ve organizatörlerinin etik değerlere bağlılık ve toplumsal sorumluluklarını ön planda tutmaları önemlidir. Bu şekilde, Olimpiyatlar insanlık için bir ilham kaynağı olmaya devam edebilir ve dünya çapında barış ve toplumsal uyumun simgesi olabilir. Olimpiyat hareketinin evrensel değerlerini korumak ve gelecek nesillere aktarmak için toplum olarak herkesin üzerine düşen sorumlulukları yerine getirmesi gerekmektedir.

Bu sorumlulukları yerine getirirken, toplumun hangi kesiminden olursak olalım olimpizmin, ahlak ve etik ilkelerine bağlı kalarak yapmalıyız. Bu sorumlulukları yerine getirirken de yol gösterici olması açısından aşağıda bazı önerilerde bulunulmuştur:

Bilinçlendirme Programları ve Eğitim: Olimpik hareketin tüm paydaşlarını kapsayan ve düzenli olarak belirli periyotlarda toplumsal değerler ve etik sorumluluklar konusunda bilinçlendirici eğitim programları düzenlenmelidir. Bu tür programlar camia içerisindeki gerek sporcu gerek eğitmen, antrenör gerek hakem ve organizatörlerin etik davranışlarını sağlamlaştıracak ve toplum için örnek olarak ön plana çıkmalarını sağlayacaktır.

Şeffaf Yönetim: En küçük ulusal organizasyondan Olimpiyatlara kadar yönetim ve karar alma gibi süreçlerde şeffaflık sağlanmalıdır. Böylece toplumun güvenilirliklerini arttırken toplumsal desteği de güçlendirecektir.

Toplumsal Katılım Teşvikini Arttırmak: Olimpiyat oyunlarının planlama ve uygulama süreçlerinde toplumca katılım artışını sağlamak önemlidir. Bu hususta Antrenörlerin, sporcuların, sivil toplum kuruluşları ve yerel toplumunda fikirlerini ve katkılarını alınmasına özen gösterilmelidir.

Çevresel Sürdürülebilirlik: Olimpiyat ve spor için yapılan tüm organizasyonlar çevresel sürdürülebilirlik ilkelerine bu günden daha çok odaklanmalıdır. Etkinliklerin yapıldığı çevreye olan etkileri minimize edilmeli ve çevreci, çevre dostu uygulamaların teşviki desteklenmelidir.

Hakkaniyet ve eşitlik: Olimpik hareket, hakkaniyet ilkelerini ve eşitliği desteklemelidir. Her türlü sosyal statü, etnik köken, cinsiyet ve ırk gibi ayrımcılık olabilecek hususlarda daha fazla çaba göstererek bu tür durumların önüne geçmelidir.

Gençlik İçin programlar: Gençlerin Olimpiyatlar ve çeşitli spor organizasyonlarında spor yapma ve ahlaki değerlere bağlılıklarını artırma konusunda teşvikinin güçlendirilmesi önem arz etmektedir. Bu teşvik gelecek nesillerin Olimpiyat oyunları da dahil tüm spor organizasyonlarına katılmasını ve destek vermesini arttıracaktır.

KAYNAKÇA

- Akarsu, B. (1984). Felsefe Terimleri Sözlüğü. İstanbul: İnkılâp Kitabevi.
- Asunakutlu, T., & Safran, B. (2004). Kültürel farklılıklardan kaynaklanan çatışmalara yönelik bir araştırma (Marmaris turizm sektörü örneği). Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Üniversitesi Dergisi, 6(1).
- Baudot, B. (2002). Candles in the Dark: A New Spirit for a Plural World. Washington: University of Washington Press.
- Bozkurt, V. (2000). Küreselleşme Kavramı, Gelişim ve Yaklaşımlar: Küreselleşmenin İnsani Yüzü. İstanbul: Alfa Basım Yayın Dağıtım A.Ş.
- Büyüköztürk, Ş. (2017). Sosyal Bilimler için Veri Analizi El Kitabı: İstatistik, Araştırma Deseni, SPSS Uygulamaları ve Yorum (8. Baskı). Ankara: Pegem Yayınları.
- Cem Arabeyoğlu ve TMOK Bilgi Birikim Merkezi (1997). TMOK Belgesel Yayınlar No:1.
- Coşkun, B., & Çelikten, M. (2020). Öğretmenlik Meslek Etiği Üzerine Bir İnceleme. Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi, 15(21), 686-710.
- Çımat, A., & Bahar, O. (2003). Turizm sektörünün Türkiye ekonomisi içindeki yeri ve önemi üzerine bir değerlendirme. Akdeniz İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 3(6).
- Çıtak, F., & Derya-Baskan, T. (2020). Muhasebe Uygulamalarındaki Elektronik Gelişmelerin Muhasebe Meslek Etiğine Etkisi: Kırıkkale İlindeki Muhasebe Meslek Mensuplarının Görüş Açısı Üzerine Bir Araştırma. Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi, 22, 249-270.
- Çon, M., Yetim, A., Ağaoğlu, S., & Taşmektepligil, Y. (1997). Elit düzeyde spor yapanların spora yönelmelerinde ilk ve orta öğretim kurumlarının etkisi üzerine bir araştırma. Gazi Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi, 2(1).
- Gellner E. (2008). Uluslar ve Ulusçuluk. İstanbul: Hil Yayınları.
- Hekimler O. (2013). 1936 Berlin Olimpiyatları: Bir Barış Aracı Mı, Yoksa Meşruiyet Arayan Bir Rejimin Propaganda Aracı Mı?
- Kaçay, Z., & Soyer, F. (2020). Coubertin'i Olimpizm'e Götüren Nedenler Üzerine Bir İnceleme. Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Spor Bilimleri Dergisi, 1(2), 89-97.
- Karaküçük, S. (1989). Tarihi ve Politik Yönden Olimpiyat Oyunları. Ankara: GSGM Yayınları.
- Kasman, S., & Kasman, A. (2004). Turizm gelirleri ve ekonomik büyüme arasındaki eş bütünleşme ve nedensellik ilişkisi. İktisat İşletme ve Finans Dergisi, 19(220).

- Kayabaşı, O., & Tekiner M. A. (2017). Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Halkının Polis Meslek Etiği Kapsamında Polis Algısının Ölçülmesi. *Türk İdare Dergisi*, 485, 661-693.
- Kirel, Ç. (2000). Örgütlerde Etik Davranışlar, Yönetimi ve Bir Uygulama Çalışması. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları, No: 1211.
- Koryürek, C. (1996). Atina- Atlanta 28 Asırlık Olimpiyatlar Tarihi. İstanbul: Arçelik Yayınları, Delta Yayın Evi.
- Koryürek, C. E. (2003). Olimpiyadlar. İstanbul: Stil Matbaacılık.
- Mocan, M. R. (2002). Etik ve meslek etikleri. *YDK Yüksek Denetim Dergisi*, 1(1), Mühendisliği Kongresi Ve Sergisi, MMO Yayın No: 203/3, İzmir.
- Nalçakan, M. (2009). Uluslararası Spor Organizasyonlarında Sağlık Hizmetleri: Universiade 2005 İzmir Örneği. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.
- Nıkfitrat, F. (2020). Modern Olimpiyat Oyunlarının Gelişim Sürecinin Değerlendirilmesi. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Üniversitesi - Cerrahpaşa Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İstanbul.
- Nuttall, J. (1997). Ahlak üzerine tartışmalar (A. Yılmaz, Çev.). İstanbul: Ayrıntı.
- Özbaydar, S. (1983). İnsan Davranışının Sınırları ve Spor Psikolojisi. İstanbul: Altın Kitaplar Yayınevi.
- Özbey, S., & Güzel, P. (2011). Olimpik hareket ve kadın. *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 14(25), 1-18.
- Pisarenko, V., & Pisarenko, İ. (1973). Педагогическая Этика. [Pedagoji Etiği.] Minsk: Narodnaia Asveta Yayınları.
- Ren, X. (2009). Olympic Beijing: Reflections on Urban Space and Global Connectivity. *The International Journal of the History of Sport*.
- Robbins, S. P., & DeCenzo, D. A. (2007). *Supervision Today!* Pearson Prentice Hall. Upper Saddle River, New Jersey.
- Seçilmiş, K. (2004). Antik Zamandan Günümüze Olimpiyat Oyunları. İstanbul: İl Press Yayınevi.
- Sunay, H., & Saracaloğlu, A. S. (2003). Türk sporcusunun spordan beklentileri ile spora yönelten unsurlar. *Spor metre Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 1(1), 43-48.
- Şahin, M. (2015). *Spor Ahlakı ve Sorunları*. İstanbul: Evrensel Basım Yayın.
- Şentürk, A., & Özdilek, Ç. (2007). Antik ve Modern Olimpiyat Oyunlarında Olimpiyat Ateşinin Yakılma Sebepleri ve Bugüne Kadar Düzenlenen Oyunlarda Meşaleyi Taşıma Seremonileri. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Sayı: 19.
- Tuncel, S. D., & Büyüköztürk, Ş. (2009). Antrenörlerin Mesleki Etik İlkeleri Nelerdir? Nasıl Ölçülür? Ölçek Geliştirme: Ölçeğin Geçerlik ve Güvenirliliği. *Spor metre Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 7(4), 159-168.

- Türk Dil Kurumu. (2015). Türkçe Sözlük (genişletilmiş baskı). Ankara: TDK.
- Uzun, R. (2004). Türkiye’de Spor Basınının Etik Anlayışı.
- Ward, C. D. (2013). Atlanta and other olympic losers. *Contexts*, 12(3), 466-51, Summer 2013.
- Yıldıran, İ. (2014). “Antikiteden Moderniteye Olimpiyat Oyunları: İdealler ve Gerçekler.” *Hece (Batı Medeniyeti Özel Sayısı)*, Cilt: 18, Sayfa: 555-570.
- Yüce, A. (2007). Yöneticiler Açısından Ahlak Olgusu: Kavramsal Bir İrdeleme. *Bilim Eğitim ve Düşünce Dergisi*.

İTERNET KAYNAKLARI

- URL1:AGGUSTO(2023) Olimpiyat Oyunlarının Tarih Yazısı 2023 (25.12.2023 Tarihinde <https://www.oggusto.com/spor/olimpiyat-oyunlarinin-tarihi> adresinden ulaşılmıştır).
- URL-2:SPOR BİLİM(2019) Modern Olimpiyatlar Yazısı 2019 (26.12.2023 Tarihinde <https://www.sporbilim.com/sayfa.asp?mdl=haber¶m=23> adresinden ulaşılmıştır).
- URL-3:GÜLERÇİN KOLEJİ(2020) 1968 Meksika Olimpiyatlarının Önemi Yazısı (28.12.2023 Tarihinde http://www.gulercinkoleji.com/8025/ogretmen_makaleleri/1968-meksika-olimpiyatlarinin-onemi adresinden ulaşılmıştır).
- URL-4:EURONEWS(2022) 1972 Münih Olimpiyat Oyunları Katliamı Yazısı (30.12.2023 Tarihinde <https://tr.euronews.com/2022/09/04/1972-munih-olimpiyat-oyunlari-katliami> adresinden ulaşılmıştır).
- URL-5:HOLOCAUST ENCYCLOPEDIA(2021) Holokost’a Giriş Yazısı (15.01.2024 Tarihinde <https://encyclopedia.ushmm.org/content/en/article/introduction-to-the-holocaust> adresinden ulaşılmıştır).